

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 01 липня 2024 року № 1942

УДК 633.39

Код UPOV: LAVAT_THU

Методика
проведення експертизи сортів хатьми тюрингської
(*Lavatera thuringiaca* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Lavatera thuringiaca* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 80 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,20$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота); MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 80 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 20 рослин або частин 20 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 80 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 3% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 80 рослин допускаються п'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в

комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Генеративний пагін: за середньою довжиною (ознака 4);
- Листкова пластинка: форма (ознака 17);
- Листкова пластинка: форма краю (ознака 21);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 26);
- Віночок: форма пелюстки (ознака 30).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів хатьми тюрингської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. PQ	Сім'ядольні листки: зелене забарвлення VS 1	світле помірне темне	3 5 7	
2. (*) QN	Рослина: кінцева фаза розвитку першого року життя VG	стеблування бутонізація цвітіння плодоношення	1 2 3 4	
3. QN	Рослина: за висотою (першого року життя) MG 3–4	низька середня висока	3 5 7	
4. (*) (+) QN	Генеративне стебло: за середньою довжиною MG 8	коротке середнє довге	3 5 7	
5. (*) PQ	Рослина: габітус VG 7	прямий напівпрямий розлогий	3 5 7	
6. (*) QN	Рослина: інтенсивність пагоноутворення VS 6	слабка помірна сильна	3 5 7	
7. QN	Стебло: інтенсивність утворення бічних пагонів першого порядку VS 6	слабка помірна сильна	3 5 7	
8. (*) PQ	Стебло: форма біля основи VS 7	сплюснута циліндрична багатогранна	1 2 3	
9. (*) QL	Стебло: опушення VS 7	відсутнє наявне	1 9	
10. (*) QN	Стебло: ступінь опушення VS 7	низький середній високий	3 5 7	
11. (*) QN	Стебло: діаметр MS 8	малий середній великий	3 5 7	
12. (+) PQ	Стебло: форма поперечного перерізу VS 8	округла сплюснута багатогранна	1 2 3	

1	2	3	4	5
13. QN	Стебло: кількість міжвузлів MG 8	мала середня велика	3 5 7	
14. QN	Стебло: інтенсивність антоціанового забарвлення VS 7	дуже слабка слабка помірна сильна дуже сильна	1 3 5 7 9	
15. QL	Стебло: ступінь здерев'яніння наприкінці вегетації VS 10	низький середній високий	3 5 7	
16. (*) PQ	Листок: забарвлення VS 6	світло-зелене жовто-зелене помірно-зелене темно-зелене	1 2 3 4	
17. (*) (+) PQ	Листкова пластинка: форма VS 6	пальчастолопатева пальчатороздільна пальчаціонадрізна пальчаторозсічена	1 2 3 4	
18. (*) (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS 6	вузька середня широка	3 5 7	
19. (*) (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 6	коротка середня довга	3 5 7	
20. (*) QN	Листок: відношення довжина / ширина MS 6	мале середнє велике	3 5 7	
21. (*) (+) PQ	Листкова пластинка: форма краю VS 6	зубчаста пилчаста двоякопилчаста	1 2 3	
22. (*) QN	Черешок: за довжиною MS 6	короткий середній довгий	3 5 7	
23. QL	Листок: за цупкістю VS 6	не цупкий цупкий	1 2	
24. (*) QL	Рослина: здатність до утворення суцвіть у перший рік життя VS 4	відсутня наявна	1 9	

1	2	3	4	5
25. (*) QN	Рослина: інтенсивність утворення генеративних пагонів VS 6	слабка помірна сильна	3 5 7	
26. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VS 8	ранній середній пізній	3 5 7	
27. (*) QL	Суцвіття: щільність китиці VS 8	компактна розгалужена	1 2	
28. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 8	світло-рожеве бузково-рожеве світло-бузкове	1 2 3	
29. (*) QN	Квітка: розмір MS 8	малий середній великий	3 5 7	
30. (*) (+) PQ	Віночок: форма пелюстки VS 8	коротконігтикова двічі надрізана двічі розсічена	1 2 3	
31. (*) QN	Рослина: за висотою наприкінці вегетації MS 10	низька середня висока	3 5 7	
32. (*) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації (від відростання до досягання насіння) MG	мала середня велика	3 5 7	
33. (*) QN	Насіння: дружність досягання VG 10	не дружне помірне дружне	3 5 7	
34. PQ	Насінина: забарвлення VS 10	світло-коричневе коричневе світло-сіре сіре темно-сіре	1 2 3 4 5	
35. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. VS 10	мала середня велика	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів хатми тюрингської

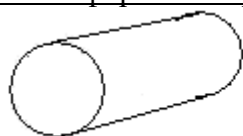
Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які проводять спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
<i>Першого року життя</i>	
1	сходи
2	1–3 справжніх листків
3	стеблування
4	формування генеративних органів
<i>Другого та наступних років життя</i>	
5	відростання
6	стеблування
7	бутонізація
8	цвітіння
9	плодоношення
10	стигле насіння

До 4. Генеративний пагін: за середньою довжиною, см.

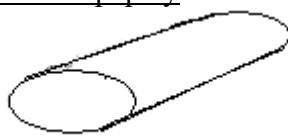
Короткий – до 150, середній – 150–160, довгий – понад 160.

До 12. Стебло: форма поперечного перерізу

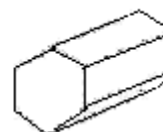
1

Округла

2

сплюснута

3

багатогранна

До 17. Листкова пластинка: форма.

1

Пальчатолопатева

2

пальчатороздільна

3

пальчатонадрізана

4

пальчаторозсічена

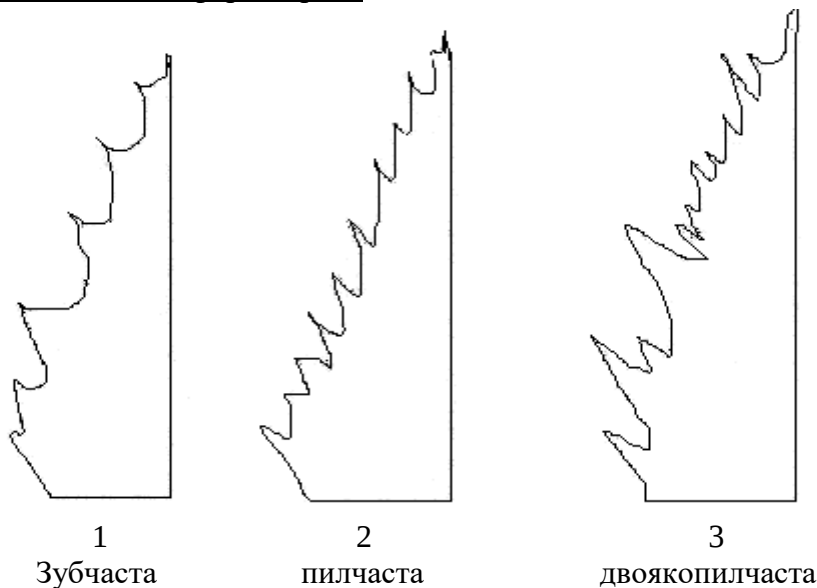
До 18. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 6, середня – 6–9, широка – понад 9.

До 19. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 5, середня – 5–8, довга – понад 8.

До 21. Листкова пластинка: форма краю.

До 26. Рослина: час початку цвітіння, діб від початку відростання.

Ранній – до 80, середній – 80–85, пізній – понад 85.

До 30. Віночок: форма пелюстки.

До 35. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 3,5; середня – 3,5–3,8; велика – понад 3,8.

9. Література

1. Анненко Н. Ботанический словарь / Н. Анненко. – С-Пб., 1878. – 646 с.
2. Биологический энциклопедический словарь. – Изд. 2-е, исправл. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 864 с.
3. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. – Изд. 5-е, перераб и доп. – М.: Агропромиздат, 1986. – 351 с.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 93.
5. Рахметов Д. Б. Кормовые мальвы в агрофитоценозах Лесостепи Украины: интродукция, биология, сорта, возделывание. – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 288 с.
6. Рахметов Д. Б. Многолетние кормовые культуры семейства мальвовых в Лесостепи Украины (биологические особенности, кормовая ценность, технология возделывания). – К.: Фитосоциоцентр, 2001. – 91 с.
7. Рахметов Д. Б. Інтродукція рослин та біоекоконверсія землеробства Полісся / Д. Б. Рахметов, В. П. Фещенко. – К.: Вид-во Фірма «Друк», 2006. – 149 с.
8. Серебряков Г. И. Морфология вегетативных органов высших растений. – М. Сов. наука, 1952. – 367 с.